

A referátumokkal kapcsolatos problémák osztályozása használói szempontból

Az információtudományi referátumok minőségének vizsgálata általában két irányban folyt. Az elsőben a minőséget elméleti szempontból közelítették meg, azaz leírták a referátumok megkívánt jellemzőit, és azokat az elemeket, amelyek adott kontextusban történő fenntarthatóságukhoz szükségesek. A másik irány az olvashatóság, érthetőség vizsgálata volt. Ez többféle módszer, így olvashatósági formulák (pl. *Flesch Reading Ease Score*, *Gunning Fog Index*, *Flesh-Kincaid Grade Level*) használatát jelentette. Az olvashatósági formulák formális kritériumok (pl. a szavak szótagszáma, a mondatok hossza) alapján osztályozzák a szövegek nehézségét, amit már az 1970-es évek óta erős kritika ért. Ennek megfelelően a referátumokra való alkalmazásuk is ellentmondásos volt, ezért a kutatók eltolódtak a szöveg érthetőségének az olvasó általi megítélése, valamint a módszerek kombinálásának irányába.

A használók bevonásával végzett vizsgálatoknál az ő szerepük gyakran arra korlátozódott, hogy feltevéseket igazoljanak vagy vessenek el (pl. „A strukturált referátumok érthetőbbek/kevésbé érthetőek, mint a hagyományosak”). Az információs problémák megoldását kevés vizsgálat kapcsolta össze a referátumok minőségének vizsgálatával. *Tibbo* [1] megkérdezte a használókat, hogyan keresnek információt, és kérte, magyarázzák meg információs igényüket. Ezt felhasználva határozta meg a történelemtudományi referátumok fontos tartalmi elemeit. Sajnálatos, hogy kísérleteit nem ismételték meg más tudományterületeken.

A legtöbb eredményt a strukturált referátumok vizsgálata terén találjuk. A strukturált referátumok egytől nyolcig terjedő számú alcímek alatt tartalmazzák a referált cikk tartalmi elemeit. Bár nincs teljes bizonyosságunk hasznosságukról, használatuk meglehetősen elterjedt az orvostudományi folyóiratokban, és főként ezekben vizsgálták őket, a valós és gyakorlati igények felderítésének érdekében.

Az elméleti megközelítések és a formulák használata mellett a referátumok vizsgálata azokra a problémákra irányulhat, amelyeket maguk a referátumok okoznak valós információs helyzetekben. Ezek feltárása lehetne az első lépés ahhoz, hogy jobb referátumok készüljenek. A problémák felderítésére alkalmazható lehetséges nézőpontok közül a szerzők a potenciális használók nézőpontját választották.

Módszer

A referátumokkal kapcsolatos problémákról interjúk keretében kérdezték meg felhasználókat. Hatvan véletlenszerűen kiválasztott referátumot használtak fel erre a célra. A referátumok hat különböző adatbázisból, angol, orosz és spanyol nyelven készültek az oktatás és a mezőgazdaság területén. Az interjúkat két-két holland, olasz és spanyol egyetemen folytatták le. A holland felhasználók angol nyelvű, az olaszok és a spanyolok anyanyelvükön készült referátumokat kaptak. Nem vették figyelembe a referátumok eltérő tipográfiai megjelenését.

Eredmények

A negatív megítélést tartalmazó megállapítások száma 204 volt, szemben a 144 pozitívval. Az utóbbiak elsősorban arra szorítkoztak, hogy a használók elismerték a kapott információk, bizonyos tudományos témák fontosságát, érdekességét. A problémák első csoportját a pontatlan, az érthetetlen vagy nehezen érthető, a kétértelmű, valamint a megkérdőjelezhető terminológia jelentette.

Gondot okozott a használóknak a referátumok túlzott tömörsége. Kifogásolták a referátumok kiegyensúlyozatlanságát, azaz bizonyos információk hiányát, és – kisebb számban – a túl sok informá-

ciót. A használók sokszor hiányolták az általuk – az adott kutatás módszereivel, eredményeivel és a megvitatással kapcsolatos – elvárható adatokat, vagy azok teljességét. A mezőgazdasági szakemberek inkább az eredmények, az oktatásiak a célkitűzés, a kutatás tárgya és a következtetések hiányára voltak érzékenyek. Mindkét csoport fontosnak tartotta a módszerek leírását. A mezőgazdasági szakemberek különösen fontosnak ítélték egy sor kategória pontos, számszerű adatait, a pontos botanikai hivatkozásokat, és a rövidítések teljes feloldását. Az oktatási szakemberek elvárták volna, hogy a referátum motiválja őket az eredeti dokumentum elolvasására, de általában úgy vélték, hogy a referátumokban ehhez nem volt elegendő érv és gondolat.

A szövegrészek irrelevanciájának és szükségtelenségének megítélése különböző és szubjektív volt. Az ismert tényeket, háttérismereteket felvonultató, túl hosszú bevezetések bosszantották vagy untatták a használókat. Más esetekben a túl sok információ hátráltatta őket az adatok fontosságának megítélésében, amit az ezt panaszolókat más hibáknál súlyosabbnak ítélték meg.

Az interjúalanyok kiemelték, hogy a referátumokkal kapcsolatos reakcióikat bizonyos várakozásaik irányították. Ezek egy része már a referátumok olvasása előtt megvolt. Ilyenek például: a szerző neve, a folyóirat hírneve, korábbi tapasztalatok. A referátumok olvasása közben is megfogalmazható elvárások, főként a terminológiával kapcsolatban. A referátumok szerkezetére irányuló meg-

jegyzések az általános keretek hiányára és egyes mondatok rossz elhelyezésére vonatkoztak. Az oktatási témájú referátumoknál a világos és hivatalos, a mezőgazdaságiaknál az objektív fogalmazási stílust várták el. Bár a vizsgálati szempontok között nem szerepelt, a megkérdezettek megjegyzéseket tettek a referátumok tipográfiai elrendezésére is.

Következtetések

A referátumokra vonatkozó különböző előírásokból gyakran hiányoznak a megfelelő számú konkrét példák, különösen annak kifejtése, hogy mit kerüljünk el. Ezeket pótolják a vizsgálat megállapításai. Egyértelművé vált, hogy a terminológiai probléma többet jelent, mint annak a kérdése, hogy ellenőrzött szókincset vagy a szerző saját szavait használja-e a referátum készítője.

Irodalom

- [1] TIBBO, H. R.: Abstracting, information retrieval and the humanities. Providing access to historical literature. Chicago, London, American Library Association, 1993.

/MONTESI, Michela–URDICIAN, Blanca Gil: Abstracts: problems classified from the user perspective. = Journal of Information Science, 31. köt. 6. sz. 2005. p. 515–526./

(Koltay Tibor)